

вних регуляторів економічної ефективності, а отже і створення умов для стабілізації розвитку.

Висновки. Дотримання принципів результативності, диференційованості та адаптивності при побудові систем розподілу продукції підприємства на ринку має ґрунтуватися на застосуванні сучасних маркетингових технологій суб'єктами вказаного ринку. Розглянуті принципи дозволятимуть підприємству створювати дієздатні гнучкі системи управління маркетингом та збутом, функціонування яких не допускатиме погіршення фінансово-економічного становища підприємства при змінах у зовнішньому середовищі. Також в роботі обґрунтовано вибір критерію адаптивності системи розподілу продукції та раціональної організації збутової діяльності аграрного підприємства, який полягає у застосуванні виручки від реалізації, яка отримується в розрахунку на одиницю повних витрат на виробництво та реалізацію означеного обсягу продукції, забезпечуючи тим самим відповідний та, найголовніше, рівень їх окупності. При цьому поєднання при формуванні та реалізації збутової політики підприємства вказаних принципів дозволить фактично усунути негативні прояви чинників зовнішнього середовища та значною мірою підвищити економічну ефективність основної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Еванс Дж. Маркетинг / Дж. Еванс, Б. Берман. – М.: Экономика, 1990. – 350 с.
2. Друкер П. Эффективное управление / Друкер П. – М.: Издательство ТД «Гранд», 1998. – 288 с.
3. Залманова М.Е. Закупочная и распределительная логистика: учеб. пособ. / Залманова М.Е. – Саратов: СГТИ, 1992. – 80 с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга. – М.: Изд-во Вильямс, 2007. – 656 с.
5. Хершген Х. Маркетинг: основы професійного успіху: підруч. для вузів / Хершген Х. – М.: инфра-м, 2000. – 344 с.
6. Костоглодов Д.Д. Распределительная логистика / Д.Д. Костоглодов, Л.М. Харисова. – Ростов-на-Дону: «Экспертное бюро», 1997. – 132 с.
7. Ассель Г. Маркетинг: принципы и стратегия: учеб. для вузов / Г. Ассель – М: ИНФРА-М, 1999. – 803 с.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.

УДК 006.83:620.2

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ**

***Орлов О.О., д.е.н., професор; Вознюк Т.К., здобувач
Хмельницький національний університет***

У статті охарактеризовано стан та перспективи розвитку легкої промисловості, висвітлені основні проблеми підвищення якості продукції легкої промисловості в ринкових умовах господарювання. Представлена методика та складові оцінювання якості, розглянута соціальна ефективність та класифіковані ефекти від поліпшення якості продукції викликані чинниками зовнішнього середовища. Досліджено основні шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, наведено авторське тлумачення поняття «управління якістю продукції», визначена необхідність оцінки продукції, з точки зору безпеки та запобігання шкідливої дії на людину. Також розглянуто та доведено значення, шляхи та принципи підвищення якості продукції, на сучасному етапі для успішної конкуренції на ринку, ефективного впливу на виробника, споживача і державу.

In this article is characterized the status and prospects of development of light industry , highlighted the major problems of upgrading production quality of light industry in market conditions. Presented methods and components of quality evaluation reviewed the social effectiveness and classified the effects of production quality improvement caused by environmental factors. Investigated the main ways of improving the quality and competitiveness of production , given the author's interpretation of the term " quality production management " , specified the necessity of evaluation products in terms of safety and prevention of harmful effects on human. Also discussed and proved values, ways and principles of improving the quality of products, at the present stage for successful in the market, a real impact on producers, consumers and state.

Постановка проблеми. Необхідність поліпшення якості продукції в сучасних умовах диктується низкою обставин, зокрема потребами НТП і зміною споживчих запитів населення, нестачею або обмеженістю природних ресурсів, розвитку зовнішньої торгівлі тощо. Проблема якості стоїть особливо гостро, є однією з найвагоміших, практично вона визначає внутрішню та зовнішню незалежність, реальну економічну безпеку. Угода про технічні бар'єри в торгівлі дозволяє вживати заходи, необхідні для забезпечення якості експорту, імпорту, захисту життя і здоров'я людей, охорони навколишнього середовища, запобігати шахрайським діям на тому рівні, які країна вважає доцільним. Галузь легкої промисловості має значні перспективи для зростання, слід зазначити, що основне протиріччя розвитку легкої промисловості двох останніх десятиріч – проєкспортна орієнтація власного виробництва (за давальницькими схемами) та засилля на внутрішньому ринку імпортованих товарів, чекає на своє вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми стратегії управління та поліпшення якості продукції свідчить, що питання вдосконалення управління якістю були і все ще залишаються об'єктом та предметом наукових досліджень. Різні аспекти з проблеми стратегії управління та поліпшення якості в Україні досліджували такі вчені, як О. В. Аристов, П. Калита, В. І. Павлов, А. І. Ковальов, В. В. Окрепілов, В. Б. Протасьєв, В. К. Федюкін, С. К. Фомічов, Н. Окрошко. Зарубіжний досвід управління якістю продукції відображений у роботах вчених Дж. Маркуса, Джоуба, Джоржа С. Ваймерських, Джурана Дж. М., Демінга Е., Дж. Харрінгтона, І. Ісікаві. Однак, проблема науково-методичного й нормативного забезпечення управління якістю ще недостатньо вивчена. При організації контролю якості необхідно врахувати специфіку кожної галузі виробництва, оптимально використовувати зарубіжний і вітчизняний досвід.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблеми підвищення якості продукції легкої промисловості як важливого напрямку підвищення ефективності суспільного виробництва в ринкових умовах господарювання і як інструмента самозбереження та життєздатності підприємства. Розробити контекстні діаграми та складові етапи процедури оцінки якості продукції. Запропонувати авторське тлумачення поняття «управління якістю продукції» та класифікувати ефекти від поліпшення якості продукції. Розглянути та довести значення, шляхи та принципи підвищення якості продукції на сучасному етапі для успішної конкуренції на ринку, ефективного впливу на виробника, споживача і держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система управління якістю продукції на підприємствах є стратегічним напрямком функціонування підприємств легкої промисловості, що дозволяє не тільки забезпечувати необхідний рівень якості продукції, а й надає системі можливість адаптації до вимог зовнішнього середовища. Тому, підвищення конкурентоспроможності підприємств на основі формування ефективних систем управління якістю продукції набуває особливої актуальності.

Наявність конкурентного середовища в умовах ринкової економіки вимагає приділяти більше уваги до проблем якості. Останнім часом керівництво багатьох підприємств зіштовхнулося з необхідністю управління якістю, як засобом досягнення конкурентоспроможності, завоювання довіри до продукції у споживача. На теперішній час більше 10 тисяч підприємств функціонує в галузі легкої промисловості, в тому числі з виробництва готового одягу і хутра – понад 6 тисяч, шкіри і шкіряного взуття – близько 1,5 тисячі, у текстильній промисловості – понад 2,5 тисячі. На внутрішньому ринку одним із лідерів є багатопрофільний торгово-виробничий концерн «Текстиль-контакт», діяльність якого полягає у виробництві та реалізації штучного хутра, трикотажних полотен, всіх видів тканин, прикладних матеріалів, фурнітури (більше 20 тисяч найменувань). Корпорація підприємств «Текстиль-Україна» є на теперішній час промисловим, фінансовим і науковим потенціалом, що швидко розвивається. Розвитку корпорації сприяють крупні фінансові партнери з країн Європи. До складу корпорації підприємств «Текстиль-Україна» належать 27 підприємств, які розміщені на всій території України, які виготовляють практично весь асортимент продукції легкої промисловості [9].

Існують позитивні приклади національного бренду, але вони переважно стосуються чоловічого одягу (бренди: Відіван, Арбер, Михайло Воронін). Значна роль у підкорюванні зовнішніх ринків збуту вже декілька років належить АТ «Україна» (м. Житомир), ЗАТ «Черкаське трикотажне підприємство «Любава», фірма «Украмтекс» (м. Бровари, ТМ "Almatti" є найбільшим виробником високоякісного верхнього одягу) що реалізує свої вироби в Угорщину, Чехію, Німеччину, Хорватію, Словенію, Польщу; АТЗТ «Черкаський шовковий комбінат», – реалізує шовкові тканини в США, Данію, Чехію, Угорщину. Успішно освоюють нові зразки одягу й реалізують у країни далекого й ближнього зарубіжжя ВАТ «Володарка», ВАТ «Поділля» (м. Вінниця), які щороку пропонують жінкам та чоловікам більше 100 моделей костюмів, плащів, курток і костюмів різних кроїв, силуетів і стильових рішень. Основними торгівельними марками товариства є «Володарка» та «Сапо Сагізма». Пріоритетним напрямком у розвитку є просування на ринку України колекцій під власною торговельною маркою "Володарка". Фірмові відділи «Володарки» можна побачити в торговельних мережах міст: Києва, Вінниці, Хмельницького, Тернополя, Рівне, Кіровограда, Сум, Дніпропетровська, Ялти. Готуються до відкриття фірмові магазини по всій території України [6].

На внутрішньому ринку з успіхом виготовляє та реалізує трикотажні вироби Київська трикотажна фабрика «Роза», яка створює свої власні бренди. На жаль, вітчизняний роздрібний бренд дитячого одягу відсутній. Всі вітчизняні

бренди одягу – стовідсотково результат українського капіталу. Але проблема в тому, що брендовому одягу важко дістатися до підприємств роздрібною торгівлі, доступ до якої через системи мережевих магазинів досить обмежений. Крім того, ринок сьогодні потребує спеціалізованого центру оптової торгівлі, де будуть представлені всі оператори українського ринку за різними напрямками діяльності легпрому (текстиль, одяг, фурнітура, домашній текстиль, взуття, шкіргалантерея).

У розвитку галузі легкої промисловості залишається багато ще проблемних моментів, які негативно позначаються на подальшому функціонуванні галузі. За роки незалежності частка продукції легкої промисловості скоротилася вдвічі, з 1,4% до 0,8%, в доходах держбюджету - до 0,67%. Проте проблема не стільки в обсягах, скільки в тому, що сьогодні підприємства легкої промисловості не утворюють галузь – систему господарюючих суб'єктів, які пов'язані відносинами конкуренції та кооперації. Основою є дефіцит базових, фундаментальних факторів відтворення та розвитку в умовах агресивного ринкового середовища [6].

Реалізувати зазначені функції дозволяє впровадження системи якості, яка включає не тільки процес виробництва продукції, але й всі сфери діяльності підприємства. Отже, система якості відіграє особливу роль і «... до цих пір не вдалося придумати інструменту, який був би таким же простим і ефективним в спробі досягти головної мети, - зниження собівартості виробленої продукції або послуг при безумовному задоволенні всіх вимог споживача» [1].

Практична значення вивчення проблеми управління якістю в тому, що впровадження і сертифікація системи якості, як сукупності організаційної структури, процедур, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення загального керівництва якістю, є інструментами самозбереження будь-якого підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища, запорукою конкурентоспроможності, як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Якість продукції має велике значення, так як тільки якісна продукція відкриває експортну дорогу на платоспроможні ринки. Основну роль в забезпеченні якості продукції вітчизняних виробників та її успішної конкуренції на світових ринках покликані відіграти спеціальні конкурси, мета яких сприяння вітчизняним підприємствам у підвищенні конкурентоспроможної вітчизняної промисловості на світовому ринку. Зокрема, Український національний конкурс якості, що заснований в 1996 році, і занесений до реєстру «Національні нагороди якості європейських країн». Важливе значення для вирішення питань якості має також прийняття 1996 року України до Європейської організації з якості (ЄОЯ). Статус її повноправного члена від України здобула Українська асоціація якості. Щороку в Україні організуються Європейський тиждень якості, конкурси з якості, проводиться міжнародний форум «Дні якості в Києві».

Комплексний підхід до якості на підприємствах легкої промисловості, участі всіх підрозділів в діяльності з підвищення якості, складання програм свідчить про те, що якістю продукції потрібно управляти.

Під управлінням якості розуміють оперативні методи і види діяльності, що використовуються для виконання вимог до якості. Управління якістю в тракту-

ванні стандартів ISO спрямовано на усунення причин незадовільного функціонування процесів в системі якості [10].

У зв'язку з цим, необхідно визначати послідовність та складові методики оцінки якості продукції. Складовими оцінки якості продукції легкої промисловості будуть наступні елементи (етапи):

- формулювання цілей оцінки, вибір універсальних властивостей та показників якості продукції легкої промисловості;
- класифікація показників якості в області припустимих значень;
- визначення споживчої системи порівняння та її складових;
- нормування шкал реакції для груп показників якості;
- визначення математичної моделі оцінки;
- формування підсумкової оцінки якості продукції [2].

Представимо методику оцінювання якості продукції легкої промисловості у вигляді процесу, визначимо необхідні ресурси, регламентуючі елементи, а також основні входи та виходи. Опис процедури виконано за допомогою програмного продукту VPwin 4.1 в нотації IDEF0 [4]. На рис. 1 представлена контекстна діаграма процедури оцінки продукції:

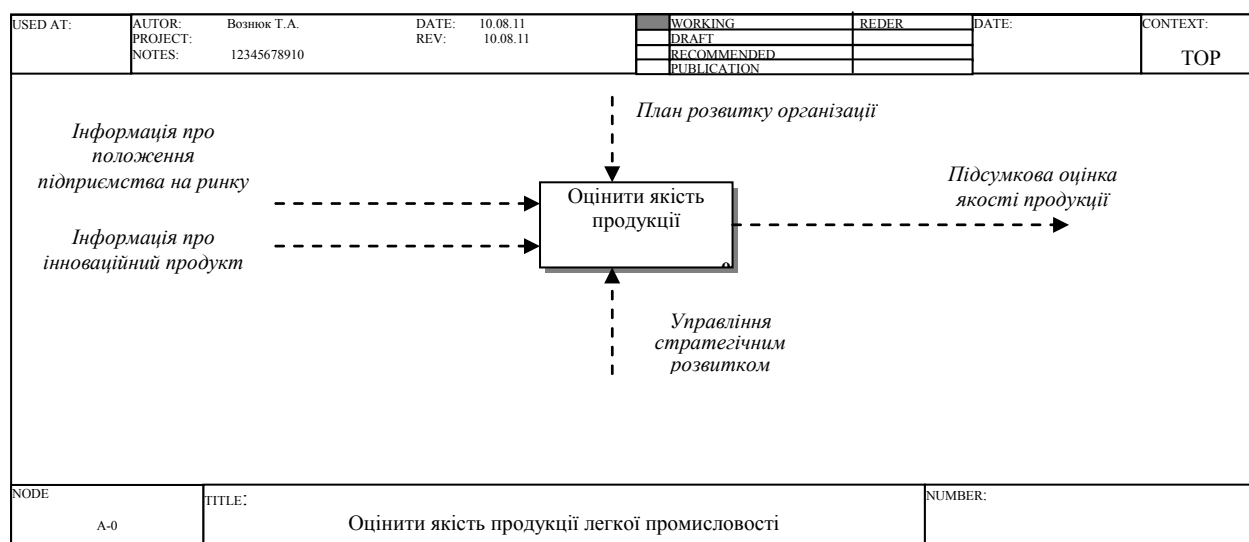

Рис. 1. Контекстна діаграма процедури оцінки якості продукції [власна розробка з урахуванням : 4]

Складовими етапами процедури оцінки являються етап вибору цілі оцінки якості продукції, етап підготовки необхідних даних для проведення оцінювання та, безпосередньо сам етап оцінювання (рис. 2).

Порядок проведення процедури оцінювання визначається послідовністю етапів і, відповідно, послідовністю функцій їх складових.

Політика підприємства в області якості є основним напрямком і чітко сформульованими цілями щодо якості, елементом загальної політики підприємства, розробляється і затверджується його вищим керівництвом.

Безумовно, що головною метою політики підприємства в області якості має бути постійне задоволення запитів споживачів в продукції відповідного рівня якості. Проте, цілі, що стоять перед системою управління якістю, мають бути направлені й на забезпечення ефективності функціонування під-

приємства в майбутньому [5]. На нашу думку, вони повинні формуватися за всіма стадіями життєвого циклу об'єкту управління в системі управління якістю, знаходитися в одному ряду з іншими цілями підприємства, відображати специфічні, характерні тільки для даного підприємства особливості виробництва, управління, структури системи управління якістю.

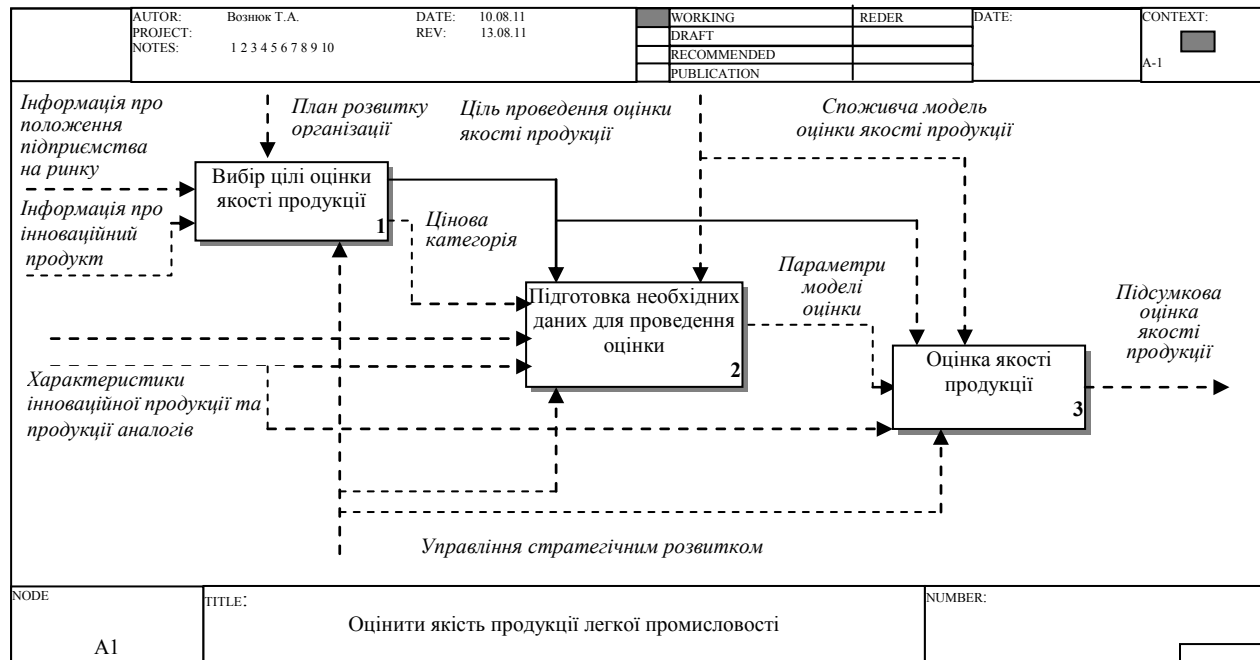

Рис. 2. Складові етапи процедури оцінки якості продукції [власна розробка з урахуванням : 4]

Відображення даних принципів в політиці підприємства в області якості стосовно конкретної системи управління якістю повинне носити чітко сформульований характер залежно від специфіки його діяльності в цілому і в системі управління якістю зокрема. Важливим елементом, який повинен міститися в політиці підприємства, є розподіл відповідальності і обов'язків між керівниками і підрозділами в рамках системи управління якістю. Причому може бути визначена як персональна відповідальність працівника за забезпечення якості, так і відповідальність і обов'язки працівників.

Виходячи з вищезазначеного, можна привести авторське тлумачення поняття «управління якістю продукції» як скоординована діяльність, на яку покладаються функції спрямування та контролю організації з питань якості властивостей продукції з метою отримання соціально-економічних ефектів суб'єктами, що мають відношення до виробництва, розподілу та споживання конкретного виду продукції.

Поліпшення якості продукції являється одним з найважливіших напрямів підвищення ефективності суспільного виробництва і окремого підприємства (рис. 3).

Крім зазначених на рис. 3 ефектів від створення системи управління якістю, авторами класифіковані ефекти від поліпшення якості продукції викликані чинниками зовнішнього середовища. До таких чинників можна віднести: ефекти викликані чинниками державного регулювання, ефекти викли-

кані чинниками цивільно-правових стосунків, ефекти викликані чинниками ринкового регулювання, ефекти викликані можливістю вдосконалення моделі бізнесу, ефекти викликані фінансовою привабливістю.

Рис. 3. Ефекти від поліпшення якості продукції

Ефективність підвищення якості продукції полягає в зниженні витрат на її виробництво і експлуатацію. Оцінка ефективності є процедурою встановлення економічної переваги конкретного типу або виду продукції, або одиничного виробу в порівнянні з аналогічними або новоствореними.

На основі чинників, що впливають на якість продукції, можна виявити основні шляхи підвищення якості продукції та її конкурентоспроможності:

- підвищення технічного рівня виробництва;
- підвищення рівня кваліфікації персоналу;
- вдосконалення організації виробництва і праці, зокрема поглиблення спеціалізації виробництва;
- впровадження вибіркового і суцільного входного контролю за якістю сировини, матеріалів, комплектуючих деталей і вузлів;
- підвищення ефективності роботи ВТК. Основний акцент має бути зроблений не на розбраковку виготовленої продукції, а на профілактику виробництва з метою недопущення випуску недоброякісної продукції;
- підвищення технічного рівня метрологічної служби на підприємстві;
- виховання в колективі гідності за якість продукції та марку свого підприємства;
- матеріальне і моральне стимулювання персоналу за високоякісне виконання своїх обов'язків;
- створення служби маркетингу;
- впровадження нових, якісніших матеріалів при виготовленні продукції;
- зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції;

- вивчення вимог покупців до якості продукції і кон'юнктури ринку;
- проведення дієвої реклами;
- встановлення оптимальної продажної ціни та ін.

Приведений перелік можна було б продовжувати, але це все розрізнені заходи, реалізація кожного з них може привести до поліпшення якості продукції, але не вирішує проблему цілому. Потрібний комплексний підхід до вирішення даної проблеми, тобто на кожному підприємстві (особливо на великому і середньому) має бути розроблена і впроваджена система управління якістю продукції відповідно до стандартам ISO 9000.

Не менш актуальною є і соціальна ефективність поліпшення якості, яка виникає в результаті взаємодії якості з потребами суспільства в цілому або окремих груп його громадян. Соціальна ефективність високої якості продукції і послуг відбивається на стані всього суспільства, його окремих груп і осіб. Вона виражається в зміцненні відчуття власної гідності як споживачів, так і товаровиробників. А головне – висока якість продукції є матеріальною основою якості життя громадян. Високий рівень способу життя є вищий прояв соціальної ефективності якості.

У зв'язку з високою задоволеністю матеріальних і духовних потреб громадян і їх груп на основі високої якості продукції, товарів і послуг істотно зростають практично всі компоненти безпеки, створюються умови для стабільності в суспільстві і стійкого розвитку.

При погіршенні якості продукції, що випускається, соціальна ефективність перетворюється на свою протилежність: виникають незадоволеність, конфлікти, загострюються суперечності між виробництвом і споживанням, розвиток суспільства втрачає стійкість.

Психологічна дія якості – підґрунтя, на якому народилися технічна естетика, дизайн. Все наполегливіше до числа властивостей продукції пробивається комфортність. У багатьох видах сучасних промислових виробів естетичні властивості, краса стали не тільки невід'ємними складовими якості, але і висуваються на перші позиції. Погана якість, непривабливість пригнічують споживача і добросовісного товаровиробника. Виникає психологічний дискомфорт.

У наш час виникла необхідність оцінки продукції з погляду їх безпеки, запобігання різним формам шкідливої дії на людину.

У безлічі випадків при високій економічній, комерційній ефективності продукції доводиться відмовлятися від її виробництва і використання за критеріями безпеки. Падіння безпечної ефективності сучасної продукції примусило багато держав до введення обов'язкової сертифікації на їх відповідність нормам безпеки.

Висновки. Таким чином, управління якістю продукції має велике практичне значення, суть якого полягає в тому, що воно є інструментом самозбереження будь-якого підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Якість виступає партнером інновацій, посилює порядок, та потребує постійного вдосконалення для забезпечення життєздатності фірми. Здійснення вищенаведених заходів з покращення якості в легкій промисловості дозволить певною мірою вирішити проблему підвищення довіри громадян

України до вітчизняного виробника та суттєво просунулися в напрямку інтеграції у світове співтовариство.

Список використаних джерел:

1. Зорин Ю.В., Ярыгин В.Т. Качество технологической документации при подготовке предприятий к сертификации. Стандарты и Качество. – 1996, 95 с.
2. Гличев А.В. Основы управления качеством продукции. - М.: Изд-во стандартов, 1988. - 115 с.
3. Концепція державної цільової програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 р. // Легка промисловість. - 2006. - № 3. - С. 5 - 6.
4. Менеджмент качества и обеспечение качества продукции на основе международных стандартов ИСО./ Свиткин М.З., Мацута В.Д., Рахлин К.М. – СПб.: Изд-во СПб картофабрики ВСЕГЕИ, 1999. – 403 с.
5. Управление качеством. Учебник / С. Д. Ильенкова, Н. Д. Ильенкова, С. Ю. Ягудин и др.; Под ред. Доктора экономических наук, профессора Ильенковой С. Д. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 198 с.
6. Чулаков П.І. Необхідність розробки регіональної державної політики розвитку легкої промисловості. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Ardu/2009_1/doc /2/ 22.pdf.
7. Кириченко Л.С., Мережко Н.В. Основы стандартизации, метрологии та управління якістю. – К.: КНТЕУ, 2001. – 445 с.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. №745-р "Про затвердження плану заходів на 2008 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року". [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.dssu.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=97473&cat_id=97616.
9. www.ukrlegprom.org.ua – офіційний сайт Укрлегпром.
10. ДСТУ ISO 9001:2001 (ISO 9001:2001, ІДТ). Система управління якістю. Вимоги [Електронний режим].- Режим доступу: www.tmv.com/ua/ru.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.

УДК 368

ПРОЦЕДУРА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ

Алексерова Ю.В., к.е.н., с.н.с., докторант

Навчально-науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Розглянуто процедуру сільськогосподарського страхування. Запропоновано методологію дослідження етапів страхування. Метод дослідження економічних явищ і процесів, у тому числі страхових послуг — це сукупність розумових і фізичних процедур, які націлені на вирішення наукової проблеми. На наш погляд, метод дослідження має три основні елементи: прийом, підхід і спосіб. Методологія страхування включає в себе механізм страхування. Тому перш за все необхідно дізнатися, які страхові компанії мають представництва (філії) у вашому регіоні й займаються страхуванням аграрних ризиків. Обґрунтовано етапи сільськогосподарського страхування. Удосконалено схему процесу сільськогосподарського страхування.

Procedure of agricultural insurance is considered. Methodology of research of the stages of insurance offers. Method of research of the economic phenomena and processes, including insurance services is totality of mental and physical procedures that is aimed at the decision of scientific problem. In our view, a research method has three basic elements: reception, approach and method. Methodology of insurance includes for itself the mechanism of insurance. Therefore it is foremost necessary to know, what insurance companies have representative offices (branches) in your region and engage in insurance of agrarian risks. The stages of agricultural insurance are reasonable. The chart of process of agricultural insurance is improved.